

Konkurences padome

Metāllūžņu tirgus uzraudzība

Publiskais ziņojums

Rīga

2025

SATURS

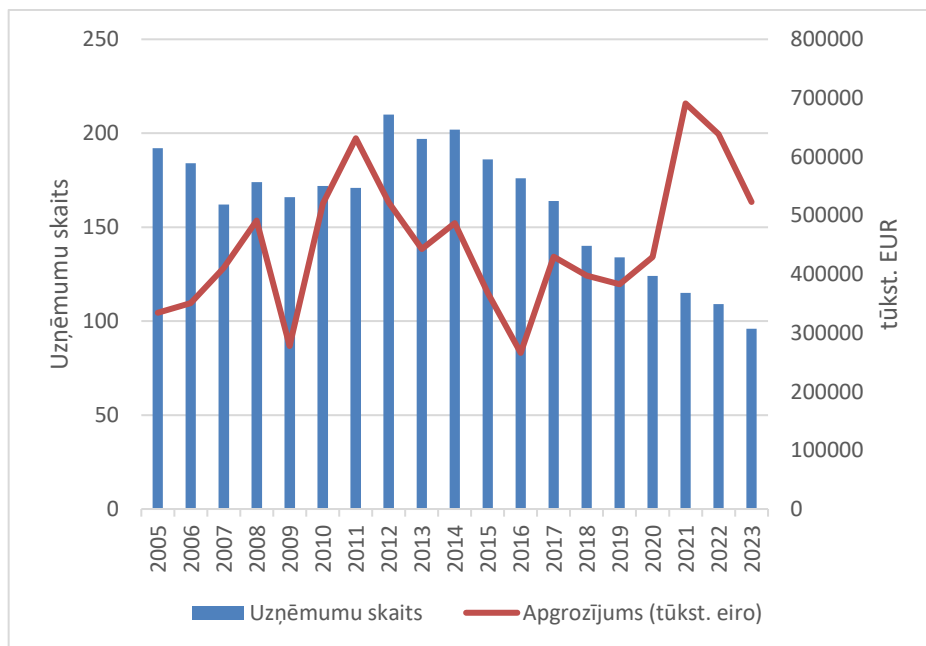
1.	Kopsavilkums	3
2.	Ievads.....	4
3.	Normatīvais regulējums	5
4.	Konkrētais tirgus	8
4.1.	Melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus Latvijā...	8
4.1.1.	Konkrētās preces tirgus.....	8
4.1.2.	Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus	12
4.2.	Pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē	13
4.2.1.	Konkrētās preces tirgus.....	13
4.2.2.	Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus	14
5.	Barjeras ienākšanai tirgū.....	14
5.1.	Normatīvā regulējuma barjeras.....	15
5.2.	Strukturālās barjeras	16
5.2.1.	Investīcijas	16
5.2.2.	Pieņemšanas laukumi	17
6.	Par konkrēto tirgu struktūru	19
6.1.	Melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus Latvijā.	19
6.2.	Pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē	21
7.	Secinājumi un priekšlikumi	22

1. KOPSAVILKUMS

- 1 Konkurences padomes (turpmāk – KP) ziņojumā analizēta metāllūžņu nozare Latvijā ar mērķi novērtēt konkurences situāciju, identificēt iespējamās konkurences kropļojumus un sniegt priekšlikumus normatīvā regulējuma uzlabošanai. Ziņojumā izvērtēta metāllūžņu nozares nozīme Latvijas tautsaimniecībā, uzsverot, ka metāllūžņi ir svarīgs izejvielu avots rūpniecībai un ilgtspējīgs resurss, kas būtiski veicina aprites ekonomikas principu īstenošanu, tādējādi taupot dabas resursus un samazinot piesārņojumu.
- 2 Ziņojumā tiek definēti divi konkrētie tirgi:
 - **Melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus Latvijā.** Ziņojumā tiek atzīmēts, ka no piedāvājuma puses abi metālu veidi ietilpst vienotā preces tirgū, jo metāllūžņu radītāji vēlas nodot visus metāllūžņus vienā pieņemšanas vietā, tādējādi izdarot spiedienu uz metāllūžņu iepircējiem. Secināts, ka metāllūžņu vākšanas un pārstrādes process ietver ne tikai sākotnējo iepirkšanu no metāllūžņu radītājiem (fiziskām un juridiskām personām), bet arī savstarpēju tirdzniecību starp Latvijas metāllūžņu iepircējiem, kuras procesā metāllūžņi tiek sašķiroti un koncentrēti, bet vēl netiek pilnībā pārstrādāti tā, lai tie būtu derīgi pārdošanai konkrētam gala lietotājam (ražotājam vai lielākam metāllūžņu iepircējam ārvalstīs). Ar pārstrādātiem metāllūžņiem ziņojuma kontekstā saprotami arī metāllūžņi, kas nav zaudējuši atkritumu statusu, bet atbilst gala lietotāja, kuram ir tiesības iepirkt metāllūžņus kā atkritumus, prasībām. Ģeogrāfiskais tirgus šajā gadījumā ir Latvijas teritorija;
 - **Pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē.** Gala lietotāja prasībām atbilstošu metāllūžņu, neatkarīgi no tā, vai tie ir zaudējuši atkritumu statusu, tirdzniecība gala lietotājam, neveicot vairs nekādu papildu pārstrādi pirms pārdošanas. Šis tirgus darbojas globālā mērogā, jo cenas tiek noteiktas starptautiskā līmenī un Latvijas uzņēmumi konkurē par klientiem visā pasaulē.
- 3 Ziņojums identificē vairākas barjeras ienākšanai tirgū:
 - **normatīvais regulējums:** atļauju saņemšana, finanšu nodrošinājums un citas normatīvās prasības var būt laikietilpīgas un dārgas, kavējot jaunu tirgus dalībnieku ienākšanu;
 - **strukturālās barjeras:** būtiskas investīcijas, sākotnējo ieguldījumu atmaksāšanās periods un specifisku iekārtu nepieciešamība, kā arī sarežģījumi ar pieņemšanas laukumu izveidi gan normatīvā regulējuma, gan sabiedrības pretestības dēļ.
- 4 Ziņojumā analizēta tirgus struktūra, atklājot, ka melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgū Latvijā darbojas samērā liels uzņēmumu skaits, tomēr to skaits pēdējo desmit gadu laikā ir samazinājies gandrīz divas reizes, kas rada bažas par konkurences samazināšanos. TOLMETS grupas uzņēmumiem pieder gandrīz puse no visiem Latvijā aktīvi darbojošos metāllūžņu pieņemšanas laukumiem, un 2023. gadā tie kontrolēja 57,8 % no visa nozares apgrozījuma.
- 5 Ziņojumā ir ietverti arī secinājumi un priekšlikumi. KP iesaka izvērtēt normatīvo regulējumu attiecībā uz finanšu nodrošinājumu, apsverot iespēju saistīt nodrošinājuma apmēru ar pieņemšanas laukumu skaitu un, ja iespējams, diferencēt finanšu nosacījumus attiecībā uz mazākiem un lielākiem uzņēmumiem. KP arī atgādina par iepriekš izteikto aicinājumu regulāri pārvērtēt finanšu nodrošinājuma prasības, ņemot vērā aktuālo situāciju nozarē.

2. IEVADS

- 6 Metāllūžņu nozare ir būtiska Latvijas tautsaimniecībai ne tikai ekonomiskā pieņemasuma dēļ, bet arī tāpēc, ka metāllūžņi ir nozīmīgs izejvielu avots rūpniecībai, pēc kura ir pieprasījums, jo tas ir lētāks un mazāk energoietilpīgs resurss nekā jauna metāla izmantošana.
- 7 Metāllūžņu vācēji un pārstrādātāji darbojas "piramīdas" veida struktūrā, kurā zemākajā līmenī ir daudzi nelieli vietējie tirgotāji, kas vāc metāllūžņus pieņemšanas vietās¹, lai pēc tam pārdotu vidēja izmēra tirgotājiem (pārpircējiem), kas savukārt tālāk tirgo lielākajiem tirgotājiem. Lai nozare varētu darboties efektīvi, ir nepieciešams pietiekami liels dalībnieku skaits, jo īpaši zemākajos līmeņos. Tas saistīts ar māsjsaimniecību un nelielu uzņēmumu izvēli nodot metāllūžņus iespējami tuvāk to atrašanās vietai.
- 8 Vienlaikus uzņēmumu skaits Latvijā pēdējo desmit gadu laikā ir samazinājies gandrīz divas reizes (skat. 1. attēlu), kas pirmšķietami varētu norādīt uz konkurences mazināšanos nozarē. Tabulā apkopoti dati par visu pieejamo statistisko periodu, proti, kopš 2005. gada, un redzams, ka uzņēmumu skaits nepārtraukti samazinās kopš 2012. gada neatkarīgi no svārstībām nozares kopējā apgrozījumā.

1. attēls. **Aktīvo uzņēmumu skaits pēc NACE 2.0 koda 46.77 (Atkritumu un lūžņu vairumtirdzniecība) no 2005. gada līdz 2023. gadam**

Avots: Oficiālās statistikas portāls²

- 9 Papildus iepriekš minētajam, KP 2024. gadā saņēma metāllūžņu tirgus dalībnieku iesniegumus, norādot uz pastāvošo problemātiku metāllūžņu tirgū.

¹ Šeit un turpmāk testā – atbilstoši Ministru kabineta 13.12.2016. noteikumiem Nr. 788 "Noteikumi par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām" ierīkota metāllūžņu pieņemšanas vieta.

² Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_ENT_UF_UFR/UFR010/table/tableViewLayout1/

- 10 Ņemot vērā saņemtos iesniegumus un iepriekš minēto, KP ierosināja tirgus uzraudzību (turpmāk – TU) ar **mērķi veikt konkurences situācijas novērtējumu tirgū un analizēt konkrētā tirgus struktūru Latvijā, noskaidrojot tirgus dalībniekus, kas darbojas metāllūžņu iepirkuma tirgū (pamatā melno un krāsaino metāllūžņu tirgū) un esošo tirgus dalībnieku darbības ietekmi uz konkurenci, kā arī sniegt priekšlikumus normatīvā regulējuma uzlabošanai.**
- 11 Lai izprastu tirgus darbības principus, struktūru un pastāvošo konkurences situāciju tirgū, KP aptaujāja tirgus dalībniekus un analizēja normatīvo regulējumu, publiski pieejamo informāciju par nozari, Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) un nacionālo praksi.
- 12 Kopā tirgus dalībnieku, kas Uzņēmumu reģistrā norādīti ar NACE 2.0 kodu 46.77³ Atkritumu un lūžņu vairumtirdzniecība, 2024. gada beigās bija 111 uzņēmumi. KP aptaujāja 26 uzņēmumus, kuru apgrozījums 2023. gadā bija lielāks par diviem miljoniem *euro* un kas kumulatīvi veido 97 % no nozares apgrozījuma. Jāatzīmē, ka metāllūžņi kā tādi tiek savākti arī kopā ar sadzīves atkritumiem, un kopējais tirgus dalībnieku skaits, kas tos savāc, šķiro vai pārstrādā, ir plašāks. Tomēr, tā kā tirgus daļu aprēķins tiek balstīts uz apgrozījuma datiem, ziņojumā analizēti tikai tie uzņēmumi, kas atkritumu un lūžņu vairumtirdzniecību norādījuši kā savu pamatdarbību, proti, darbības veidu ar vislielāko īpatsvaru kopējā apgrozījumā taksācijas gadā⁴.

3. NORMATĪVAIS REGULĒJUMS

- 13 Darbību metāllūžņu tirgū regulē vairāki normatīvie akti, kas nodrošina, ka metāllūžņu apstrāde un tirdzniecība tiek veikta droši un videi draudzīgi, piemēram, likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu", Atkritumu apsaimniekošanas likums, likums "Par piesārņojumu", Dabas resursu nodokļa likums, Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likums, Ministru kabineta 27.12.2015. noteikumi Nr. 30 "Kārtība, kādā Valsts vides dienests izdod tehniskos noteikumus paredzētajai darbībai", Ministru kabineta 13.09.2011. noteikumi Nr. 703 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas atļaujas izsniegšanas un anulēšanas kārtību, atkritumu tirgotāju un atkritumu apsaimniekošanas starpnieku reģistrācijas un informācijas sniegšanas kārtību, kā arī par valsts nodevu un tās maksāšanas kārtību", Ministru kabineta 30.11.2010. noteikumi Nr. 1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai", Ministru kabineta 13.12.2016. noteikumi Nr. 788 "Noteikumi par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām", Ministru kabineta 13.12.2011. noteikumi Nr. 960 "Noteikumi par kārtību, kādā iepērk un realizē melno un krāsaino metālu atgriezumus un metāllūžņus un izsniedz licences metālu atgriezumam un metāllūžņu iepirkšanai Latvijā, kā arī par valsts nodevas likmi par licenci metālu atgriezumam un metāllūžņu iepirkšanai un valsts nodevas maksāšanas kārtību", Ministru kabineta 25.02.2021. noteikumi Nr. 134 "Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām" u. c.
- 14 Normatīvais regulējums gadu gaitā ir pakāpeniski mainījies, gan nodrošinot vides aizsardzības prasības, gan piemērojoties EK direktīvām, gan arī ņemot vērā praktisko pieredzi.

³ Sākot ar 01.01.2025. un atbilstoši jaunai klasifikācijai - NACE 2.1 kods 46.87

⁴ Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 32. punkts

Atļaujas piesārņošanai darbībai

- 15 Uzņēmumiem, kuru saimnieciskā darbība ir saistīta ar vides piesārņojuma riskiem, ir nepieciešams saņemt Valsts vides dienesta (turpmāk – VVD) izsniegtu piesārņojošās darbības atļauju. Atkarībā no vides piesārņojuma riska, piesārņojošās darbības tiek iedalītas trīs kategorijās: A un B kategorijas atļaujas piesārņojošās darbības veikšanai, kā arī C kategorijas piesārņojošās darbības reģistrācija. Pirms atļaujas saņemšanas komersantam ir jāizpilda normatīvo aktu prasības, kas noteiktas likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu". Piesārņojošās darbības atļauja tiek izsniegta objektam vienā noteiktā adresē. Ja uzņēmumam ir vairāki objekti, kuros tiek veiktas piesārņojošās darbības, tad katram objektam ir nepieciešama sava atļauja. A kategorijas atļauja paredzēta uzņēmumiem ar augstu vides piesārņojuma risku, un, ja paredzēts pārstrādāt vairāk par 75 tonnām dienā, B kategorija nepieciešama darbībām ar vidēju vides piesārņojuma risku un pārstrādājot vairāk nekā 30 tonnas dienā, savukārt C kategorija – ar nelielu vides piesārņojuma risku. Uzņēmumiem, kas paši nevāc un nepārstrādā metāllūžņus, bet darbojas tikai kā starpnieki, ir nepieciešama starpnieka reģistrācija.
- 16 Atļauja tiek izsniegta konkrētām piesārņojošām darbībām. Atļaujas saņēmējs var strādāt tikai ar tām atkritumu klasēm, kas noteiktas atļaujā un nedrīkst strādāt ar cita veida piesārņojošām darbībām, kā tās, kas noteiktas atļaujā.

Finanšu nodrošinājums

- 17 Līdz 2018. gadam nebija prasības pēc obligātā finanšu nodrošinājuma atkritumu apsaimniekotājiem, kā rezultātā gadījumā, ja komersants nebija atbilstoši veicis savu darbību, valstij bija jāiesaistās atkritumu savākšanā un apsaimniekošanas organizēšanā, kā arī radītā kaitējuma novēršanā, kā tas bija 2017. gadā, kad paaugstinātas bīstamības ugunsgrēks nelegālā atkritumu uzglabāšanas vietā Jūrmalā nodarīja valstij kaitējumu aptuveni 700 000 *euro* apmērā.
- 18 01.01.2018. stājās spēkā likums "Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā", kas cita starpā ieviesa prasību, ka atkritumu apsaimniekotājs atļaujas saņemšanai VVD iesniedz bankas izsniegtu garantiju vai galvojuma vēstuli, vai apdrošinātāja garantiju, ievērojot apsaimniekojamo atkritumu veidu un daudzumu viena gada laikā. Minētajam finansiālajam nodrošinājumam ir jābūt spēkā visā atļaujas darbības laikā.
- 19 Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība tika noteikta Ministru kabineta noteikumos, un tā apmēra aprēķināšanai par pamatu izmantots Eiropas Parlamenta un Padomes 14.06.2006. Regulas Nr. 1013/2006⁵ par atkritumu sūtījumiem 6. pantā ietvertais regulējums, kas nosaka finanšu garantijas nosacījumus visiem atkritumu sūtījumiem, kuriem ir nepieciešams paziņojums. Sākotnējie 26.06.2018 Ministru kabineta noteikumi Nr. 373 "Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām" paredzēja pakāpenisku finanšu nodrošinājuma apmēra pieaugumu dažāda veida atļaujām no 35 000 *euro* 2018. gadā līdz pat 100 000 *euro* 2020. gadā, kā arī noteica, ka, ja atkritumu apsaimniekotājam ir izsniegtas vairākas atkritumu apsaimniekošanas, pārstrādes vai reģenerācijas darbību atļaujas, tas var iesniegt VVD vienu finanšu nodrošinājumu par to atļauju, kurā ir norādīts lielākais sadzīves vai bīstamo atkritumu apjoms. Šādu kārtību bez izmaiņām turpināja arī 08.01.2019. Ministru kabineta noteikumi Nr. 2. 02.03.2021. stājās spēkā jauni Ministru kabineta noteikumi Nr. 134 "Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām", kas palielināja prasības finanšu nodrošinājuma apmēram, piemērojot koeficientu 2,5 bīstamo atkritumu gadījumā.

⁵ Regula Nr. 1013/2006. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2006/1013/oj/?locale=LV>

Vienlaicīgi tika samazināts finanšu nodrošinājuma apmērs divām kategorijām – atkritumu apsaimniekotājiem, kas nodarbojas tikai ar nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanu, un atkritumu apsaimniekotājiem, kas veic tikai izlietotā koka iepakojuma, kas nav uzskatāms par bīstamajiem atkritumiem, apsaimniekošanu.

- 20 Minētā rezultātā 2025. gadā metāllūžņu apsaimniekošanas uzņēmumiem atļaujas saņemšanai ir jāreķinās ar finanšu nodrošinājumu līdz 100 000 *euro* B kategorijas atļaujas saņemšanai un līdz 250 000 *euro* A kategorijas atļaujas saņemšanai. Finanšu nodrošinājuma apmērs ir atkarīgs no piesārņojošās darbības un tā, vai tiek apsaimniekoti bīstamie vai nebīstamie atkritumi, kā rezultātā arī A kategorijas atļauja var tikt izsniegta ar finanšu nodrošinājumu 100 000 *euro*. Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas gadījumā finanšu nodrošinājuma aprēķinam tiek piemērots koeficients 2,5. Savukārt, ja atkritumu apsaimniekotājs ir reģistrēts kā atkritumu tirgotājs vai atkritumu apsaimniekošanas starpnieks un ir saņemta A vai B kategorijas atļauja, iespējams iesniegt vienu finanšu nodrošinājumu, bet šādā gadījumā finanšu nodrošinājuma apmēru aprēķina, summējot ar starpnieka finanšu nodrošinājumu, un kopējais apmērs var tikt noteikts līdz 300 000 *euro*. Finanšu nodrošinājums ir kredītiestādes izsniegta pirmā pieprasījuma garantijas vēstule vai apdrošinātāja izsniegta apdrošināšanas polise, kurā ietverta apdrošinātāja neatsaucama apņemšanās izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību pēc VVD pirmā pieprasījuma, kā arī šā pieprasījuma neapstrīdamība, un tas jāiesniedz pirms reģistrēšanās VVD.
- 21 Attiecībā uz finanšu nodrošinājumu citās Eiropas Savienības (turpmāk – ES) valstīs jāatzīmē, ka vienota sistēma nav izveidota, tomēr katrā valstī šāds nodrošinājums pastāv. ES valstu finanšu nodrošinājuma aprēķinu sistēmas sniegtas EK apkopojuma dokumentā⁶. Ņemot vērā, ka šīs sistēmas ir ļoti dažādas, salīdzinājums valstu starpā ir komplicēts. Savulaik EK tika spriests par vienotas sistēmas izveidošanu, tomēr tika nolemts, ka tas nav nepieciešams.

Uzskaites prasības

- 22 Normatīvie akti nosaka stingras prasības, lai samazinātu vides piesārņojumu un veicinātu metāllūžņu atkārtotu izmantošanu rūpnieciskajos procesos. Šo prasību ievērošanu un uzraudzību veic VVD. Tas uztur informācijas sistēmu "Tulpe", kas nodrošina e-pakalpojumus atļauju saņemšanai, grozījumiem, anulēšanai un citām darbībām, kā arī uztur publisko datu reģistru, kurā redzamas visas izsniegtās atļaujas tekošā laika režīmā⁷.
- 23 Kārtību, kādā atkritumu apsaimniekotājs un atkritumu saņēmējs nodrošina apsaimniekoto vai saņemto atkritumu pārvadājumu uzskaiti atkritumu pārvadājumu uzskaites valsts informācijas sistēmā (APUS) nosaka Ministru kabineta 18.02.2021. noteikumi Nr. 113 "Atkritumu un to pārvadājumu uzskaites kārtība". APUS pārzinis ir VSIA Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, un datu bāzē tiek reģistrēti visi dati par atkritumu, tai skaitā metāllūžņu savākšanu, uzglabāšanu un transportēšanu, precīzi norādot gan metālu veidus, gan glabāšanas vietas, gan iesaistītos uzņēmumus⁸.

⁶ Method of Calculation in the Member States of the Financial Guarantee and Equivalent Insurance pursuant to Art. 6 of Regulation (EC) No. 1013/2006 on shipments of waste. Pieejams: <https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/shipments/Calculation%20of%20financial%20guarantee.pdf>.

⁷ Valsts vides dienesta publisko datu reģistrs. Pieejams: <https://registri.vvd.gov.lv/>.

⁸ Valsts statistisko pārskatu "2-Gaiss", "2-Ūdens" un "3-Atkritumi" publiskā pieeja. Pieejams: https://parissrv.lv/gmc.lv/public_reports

4. KONKRĒTAIS TIRGUS

- 24 Konkrētā tirgus noteikšana ir nepieciešama, lai noteiktu robežas, kādās tirgus dalībnieki sacenšas vai atrodas tādos apstākļos, kuros tie var sacensties viena veida vai savstarpēji aizstājamu preču ražošanā un realizācijā vai pakalpojumu sniegšanā.⁹
- 25 Par konkrēto tirgu Konkurences likuma (turpmāk – KL) 1. panta 4. punkta izpratnē uzskatāms konkrētās preces tirgus, kas izvērtēts saistībā ar konkrēto ģeogrāfisko tirgu. Savukārt atbilstoši KL 1. panta 5. punktam konkrētās preces tirgus ir noteiktas preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo noteikto precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības.
- 26 Konkrētā tirgus definējums tiek noteikts, ņemot vērā konkrētās lietas faktiskos un ekonomiskos apstākļus, līdz ar to tas nav vispārīgs vai pastāvīgs, bet gan tiek veidots katrā gadījumā atsevišķi.
- 27 Ņemot vērā iesniegumos norādīto problemātiku, metāllūžņu tirgus uzraudzībā tiek identificēti divi konkrētie tirgi: (i) melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus Latvijā un (ii) pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē.

4.1. Melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus Latvijā

4.1.1. Konkrētās preces tirgus

- 28 Metāllūžņi tiek ģenerēti kā mājsaimniecību vai ražošanas atkritumi, kas ir kļuvuši par svarīgu izejvielu jaunu metālizstrādājumu izgatavošanā. Metāllūžņu pārstrāde ietver vairākus posmus, sākot ar metāllūžņu savākšanu un šķirošanu pēc metālu veidiem, apstrādāšanu, lai tie aizņemtu mazāk vietas, transportējot uz pārstrādes uzņēmumiem, un beidzot ar metāla pārstrādi un atkārtotu izmantošanu. Latvijā metāllūžņu iepircēji iepērk gan melnos, gan krāsainos metāllūžņus. Atšķirība starp šiem diviem veidiem ir tāda, ka **krāsainie metāllūžņi** nesatur dzelzi un ietver tādus metālus kā alumīnijs, varš, niķelis un cinks. Šie metāllūžņi ir vērtīgāki, pateicoties to īpašībām, piemēram, augstai korozijas izturībai, vadītspējai un vieglumam, tos ir vieglāk pārstrādāt, bet tie ir pieejami mazākā apjomā. Krāsainie metāllūžņi tiek plaši izmantoti rūpniecībā, un tos iegūst no dažādiem avotiem, piemēram, nolietotiem transportlīdzekļiem, elektroniskām ierīcēm, elektroinstalācijām un būvniecības materiāliem. **Melnie metāllūžņi** ietver visus nolietotos priekšmetus no dzelzs vai tērauda sakausējumiem, tostarp čuguna, tērauda, instrumentālā un legētā tērauda. Melnie metāllūžņi ir dzelzs sakausējums ar nelielu oglekļa daudzumu un vēl dažiem citiem elementiem, kas tiek pievienoti sakausējumam, lai sasniegtu nepieciešamās īpašības. Tie ir pieejami daudz lielākā apjomā, nekā krāsainie metāllūžņi, un liela to daļa tiek izmantota, lai izgatavotu jaunas tērauda un dzelzs konstrukcijas. Metāllūžņu cenu nosaka atkarībā no metāla veida un kvalitātes, kā arī, ņemot vērā piemaisījumu daudzumu. Krāsaino metāllūžņu cena parasti ir daudz augstāka, nekā melno metāllūžņu cena.

⁹ KP Vadlīnijas konkrētā tirgus noteikšanai un konkurences stāvokļa izvērtēšanai, 9. rindkopa. Pieejams:

https://www.kp.gov.lv/lv/vadlinijas/citi_vadlinijas_konkrete_tirgus_noteiksana_20161.pdf

Melno un krāsaino metāllūžņu savstarpēja aizstājamība

- 29 Metāllūžņi ir atkrituma veids, nevis jauns produkts, un to apjoms nav atkarīgs no pieprasījuma, līdz ar to būtiski ir vērtēt melno un krāsaino metāllūžņu aizstājamību no piegādātāju viedokļa (pieāvājuma aizstājamību). Pieaugot pieprasījumam pēc konkrēta metāllūžņu veida un pieaugot cenām, metāllūžņu radītāji (mājsaimniecības, uzņēmumi) var būt ieinteresētāki apzināt un nodot jau esošos metāllūžņus, bet nesāks tos ražot no jauna, kā arī nebūs spējīgi piedāvāt konkrēto metāllūžņu veidu, ja tāds neveidojas kā atkritums saimnieciskās darbības rezultātā.
- 30 KP aptaujātie uzņēmumi ir norādījuši, ka melno un krāsaino metāllūžņu uzpircējam no pieprasījuma viedokļa katrs metāla veids veido savu preču tirgu, jo metāla veidi nav savstarpēji aizvietojami un arī to cenas būtiski atšķiras. Būtiski norādīt, ka gandrīz visi aptaujātie uzņēmumi iepērk un pārdod gan krāsainos, gan melnos metāllūžņus, un vairākkārt tika pieminēts, ka abu metāllūžņu veidi nav aizvietojami, bet tie papildina viens otru. Vienlaikus no pieāvājuma puses (klienta) nav būtiskas atšķirības starp abiem metāla veidiem, jo klientu vēlme ir nodot metāllūžņus neatkarīgi no metāla veida, par to saņemot pēc iespējas augstāku cenu.
- 31 Iepriekš KP lietā Nr. KL\2.2-4\21\14 "Par SIA "TOLMETS" kopīgas izšķirošas ietekmes iegūšanu pār SIA "ATITA aktīviem"¹⁰ (turpmāk – TOLMETS apvienošanās lieta) SIA "TOLMETS" (turpmāk – TOLMETS) norādīja, ka gan no metāllūžņu vākšanas (iepirkšanas) un pārstrādes tirgus dalībnieku, gan metāllūžņu nodevēju skatupunkta abi metāllūžņu veidi būtu izvērtējami viena konkrētā preču tirgus ietvaros, ņemot vērā turpmāk minētos apstākļus: (i) no pakalpojuma pieprasījuma viedokļa, metāllūžņu pieņemšanas (iepirkšanas) pakalpojuma saņēmējiem ir svarīga iespēja pārdot vienlaicīgi gan melnos, gan krāsainos metāllūžņus; (ii) no pakalpojuma pieāvājuma viedokļa gandrīz visas metāllūžņu iepirkšanas vietas pieņem gan melnos, gan krāsainos metāllūžņus; (iii) melno un krāsaino metāllūžņu iepirkšana pamatā neatšķiras – lai varētu iepirkt metāllūžņus, jāizpilda tie paši nosacījumi gan vienam, gan otram veidam, proti, ir jāsaņem atļaujas, jābūt aprīkotam laukumam, kurā iepirkt, pārstrādāt, šķirot, uzglabāt un komplektēt kravas atbilstoši pircēju nosacījumiem un VVD prasībām; (iv) nepastāv būtiskas barjeras, lai metāllūžņu iepirkšanas uzņēmums pārslēgtos no viena veida metāllūžņu iepirkšanas uz otru.
- 32 EK attiecībā uz metāla veidu savos lēmumos ir noteikusi metāllūžņu tirdzniecības produktu tirgu, ko tā ir sadalījusi atsevišķā: (i) melno metāllūžņu tirdzniecības tirgū; (ii) krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgū¹¹. EK arī apsvēra, ka krāsaino metāllūžņu vākšanas, pārstrādes un tirdzniecības tirgu var iedalīt arī sīkāk – atbilstoši metāla veidam, tomēr norādot, ka tirgus definīcija var palikt atvērta¹².
- 33 Gan krāsaino, gan melno metāllūžņu piegādātāji izmanto vienus un tos pašus procesus (piegādes veidus), lai savas darbības rezultātā radušos metāllūžņus nodotu to iepircējiem, kuri izmanto vienus un tos pašus aktīvus (noliktavas, laukumus), lai tos pieņemtu un pārstrādātu. Bieži metāllūžņos nodotie atkritumi nesastāv tikai no viena metāla veida, kā arī var saturēt citu nemetālisku materiālu

¹⁰ Lieta Nr. KL\2.2-4\21\14 "Par SIA "TOLMETS" kopīgas izšķirošas ietekmes iegūšanu pār SIA "ATITA aktīviem". Pieejams: https://lemumi.kp.gov.lv/files/documents/20210805_Lemums_Tolme ts_Atita.pdf

¹¹ M.10157 – AURUBIS / TSR RECYCLING / JV, 24. punkts, COMP/M.5714 – Scholz/Scholz Austria/Kovosrot, 8. punkts, COMP/M.4469 – Scholz/Voestalpine/Scholz Austria, 10. punkts

¹² EK 07.12.2000. lēmums Nr. COMP/M.2196 – ENRON / BERGMANN / HUTZLER, 11.–12. punkts. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2196_en.pdf

piemaisījumus, ko nav iespējams atdalīt bez atbilstošām iekārtām un pieredzes, līdz ar to metāllūžņu piegādātājiem ir būtiski nodot gan krāsainos, gan melnos metāllūžņus vienā vietā. Ja šāda nodošana kādā pieņemšanas vietā nav iespējama, metāllūžņu piegādātājs viegli var izvēlēties to nodot citā pieņemšanas vietā. Tādējādi, kaut arī no metāllūžņu iepircēju viedokļa melnie un krāsainie metāllūžņi nav savstarpēji aizstājami, no piegādātāju puses rodas līdzīgi konkurences apstākļi attiecībā uz abiem metāllūžņu veidiem. Piegādātāji izdara spiedienu uz iepircējiem, kas ir spiesti savos laukumos pieņemt abus metāllūžņu veidus, līdz ar to, vērtējot produktu aizstājamību no piegādātāju viedokļa, melnie un krāsainie metāllūžņi iekļaujami vienā konkrētajā preces tirgū.

Metāllūžņu vākšana un pārstrāde

- 34 Kā jau tika minēts ievadā, metāllūžņu nozare kopumā darbojas atbilstoši piramīdas struktūrai. Zemākajā līmenī ir daudzi nelieli vietējie iepircēji, kas vāc metāllūžņus (arī maksā par to iegādi pieņemšanas vietās), un tālāk metāllūžņus sagriež un sašķiro, lai pēc tam pārdotu vidēja izmēra iepircējiem (pārpircējiem), kas savukārt tālāk tirgo lielākajiem tirgotājiem. Mazie un vidēja izmēra uzņēmumi pārsvarā konkurē specifiskos reģionos par iespēju iegādāties un pārdot metāllūžņus. Savukārt vidējie un lielākie uzņēmumi parasti veic arī tālāku metāllūžņu pārstrādi. Ar pārstrādāto metāllūžņu tirdzniecību gala lietotājiem (tērauda ražotājiem utt.) nodarbojas vidējie un lielie uzņēmumi, kas ir spējīgi savākt nepieciešamo apjomu.
- 35 EK ir vairākkārt skatījusi metāllūžņu tirdzniecības tirgu apvienošanās lietās. EK ir apsvērusi, vai kopējā metāllūžņu tirdzniecības tirgū savākšanas un apstrādes tirgus segments veido atsevišķu tirgu vai arī metāla vākšana, apstrāde un apstrādātā metāla tirdzniecība ietilpst vienā tirgū, bet ir atstājusi šo jautājumu atvērtu un nav skaidri definējusi.¹³ Skatot melno metāllūžņu (*ferrous scrap*) tirdzniecības tirgu, EK ir atstājusi konkrētā tirgus definīciju atvērtu un ir norādījusi, ka kopumā varētu būt pamats izdalīt divus atsevišķus metāllūžņu tirdzniecības tirgus: (i) nepārstrādātu melno metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus un (ii) pārstrādātu melno metāllūžņu tirdzniecības tirgus¹⁴. EK tādu pašu viedokli ir paudusi saistībā ar krāsaino metāllūžņu (*non-ferrous scrap*) tirdzniecības tirgu, norādot, ka var izdalīt divus atsevišķus tirgus – (i) krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus un (ii) krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus, norādot, ka krāsaino metāllūžņu vākšanas, pārstrādes un tirdzniecības tirgus var iedalīt arī sīkāk atbilstoši metāla veidam, tomēr norādot, ka tirgus definīcija var palikt atvērta¹⁵.
- 36 TOLMETS apvienošanās lietā konkrētais tirgus tika definēts kā *melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus*, vienlaikus atstājot definīciju atvērtu.
- 37 Metāllūžņu vākšana un pārstrāde ir nodalāma no metāllūžņu tirdzniecības, jo šie procesi ietver dažādas darbības, kas saistītas ar metāllūžņu sagatavošanu un pārvēršanu izmantojamās izejvielās, un katrs posms prasa īpašu pieeju, tehnoloģijas un resursus. **Metāllūžņu vākšana** ir sākotnējā fāze, kurā tiek iegūti un izmantoti veci metāla priekšmeti, piemēram, nolietoti transportlīdzekļi, būvniecības materiāli, elektropreces utt. Šajā posmā metāllūžņus nogādā uz savākšanas vai šķirošanas vietām. Savukārt **pārstrāde** ietver metāllūžņu attīrīšanu, šķirošanu un pārstrādi, lai iegūtu tīras izejvielas, piemēram, tēraudu,

¹³ COMP/ECSC.1358-Scholz/Alba/JV, COMP/ECSC.1355-Interseroh/Hansa

¹⁴ EK 06.02.2007. lēmums Nr. COMP/M.4495 – *Alga Acciai / Cronimet / Remondis / TSR Group*, 14.–19. punkts. Pieejams:

https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m4495_20070206_20310_en.pdf

¹⁵ EK 07.12.2000. lēmums Nr. COMP/M.2196 – ENRON / BERGMANN / HUTZLER, 11.–12. punkts. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m2196_en.pdf

alumīniju, varu u. c., kas tiek izmantotas rūpniecībā. Pārstrāde prasa specializētus iekārtas un tehnoloģijas, lai atdalītu nevēlamos materiālus (plastmasa, gumija utt.) un iegūtu augstas kvalitātes metālu. Pārstrādes beigu rezultāts ir atbilstoši gala lietotāja (ražotāja) prasībām un specifikācijām sagatavoti metāllūžņi.

- 38 Metāllūžņu vākšanai un tirdzniecībai ir atšķirīgs regulējums, jo metāllūžņu vākšanas regulējums nosaka, kā jāuzglabā, jāšķiro un jāapstrādā metāllūžņi, lai izvairītos no piesārņojuma un nodrošinātu to likumīgu apriti. Savukārt **metāllūžņu tirdzniecība** gala lietotājiem ir iespējama arī bez pieņemšanas laukumu ar A vai B kategorijas atļaujām ierīkošanas. Metāllūžņu tirgū var ienākt un darboties kā treideris (vairumtirgotājs vai starpnieks, kuram nav savas noliktavas, transporta un citas infrastruktūras). Šādi darbojas viens no KP aptaujātajiem uzņēmumiem, kas iepērk metāllūžņus uz EXW nosacījumiem (Incoterms) tikai no tiem metāllūžņu pieņemšanas laukumiem, kuri sašķiro un sagatavo kravu atbilstoši konkrētām kvalitātes prasībām. Faktiski uzņēmums nestrādā kā metāllūžņu savākšanas vieta, bet gan iepērk pārstrādātus metāllūžņus no citu uzņēmumu savākšanas vietām, kur tie ir sašķiroti un iepakoti atbilstoši prasībām, lai tos bez tālākas pārstrādes nosūtītu savam klientam.
- 39 Analizējot KP aptaujāto uzņēmumu sniegto informāciju un VSIA Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centra datu bāzi¹⁶, var secināt, ka metāllūžņu vākšanas un pārstrādes process ietver ne tikai sākotnējo iepirkšanu no metāllūžņu radītājiem (fiziskām un juridiskām personām, kas savus vai no apkārtnes savāktos metāllūžņus nogādā pieņemšanas vietā, vai juridiskām personām, kas pārdod ražošanas procesā radušos metāllūžņus), bet arī savstarpēju tirdzniecību starp Latvijas metāllūžņu iepircējiem. Metāllūžņu pieņēmēji piegādātāju spiediena rezultātā nevar pieņemt tikai tā veida metāllūžņus, ko tie vēlāk varēs pārdot gala lietotājiem, bet ir spiesti pieņemt piegādātos metāllūžņus kā veselu kopumu. Nevajadzīgie metāllūžņi tad vēlāk tiek pārdoti citiem metāllūžņu iepircējiem. Tāpat notiek arī tad, ja metāllūžņu iepircējam nav piemērotu iekārtu konkrētā metāllūžņa pārstrādei. Šai procesā netiek radīta pievienotā vērtība vai arī tā ir minimāla, un normatīvais regulējums visiem tirgotājiem ir vienāds. Faktiski šādas savstarpējas tirdzniecības rezultātā metāllūžņi tiek sašķiroti un koncentrēti, bet vēl netiek pilnībā pārstrādāti tā, lai tie būtu derīgi pārdošanai konkrētam gala lietotājam (ražotājam) un atbilstu gala lietotāja prasībām.
- 40 EK ir paredzējusi kritērijus, kuri nosaka, kad dažu veidu metāllūžņi vairs nav atkritumi saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK. Tā Padomes regula Nr. 333/2011¹⁷, specifiski runājot par dzelzs, tērauda un alumīnija, tostarp alumīnija sakausējuma lūžņiem, nosaka, ka reģenerācijā radušies dzelzs un tērauda lūžņi vairs nav atkritumi, ja tie ir sašķiroti saskaņā ar klienta specifikāciju, rūpniecisko specifikāciju vai standartu tiešai izmantošanai metāla rūpnīcās vai lietuvēs metāla vai tērauda objektu ražošanā. Savukārt Regula Nr. 715/2013¹⁸ paredz kritērijus, kuri nosaka, kad vara lūžņi vairs nav atkritumi, nosakot, ka par tādiem uzskatāmi pietiekami tīri un krāsaino metālu rūpniecības attiecīgajiem standartiem un specifikācijām atbilstoši vara lūžņi, kas tiks izmantoti kā izejvielas krāsaino metālu rūpniecībā. Līdzīga pieeja izteikta Atkritumu apsaimniekošanas likuma 4. panta trešajā daļā, nosakot, ka atkritumus, ja tie atbilst Eiropas Savienības normatīvajos aktos noteiktajiem kritērijiem par

¹⁶ Valsts statistisko pārskatu "2-Gaiss", "2-Ūdens" un "3-Atkritumi" publiskā pieeja. Pieejams: https://parissrv.lvqmc.lv/public_reports

¹⁷ Padomes regula Nr. 333/2011.

Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011R0333>

¹⁸ Padomes regula Nr. 715/2013.

Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/715/oj/?locale=LV>

atkritumu stadijas izbeigšanu vai Ministru kabineta noteiktajiem kritērijiem par atkritumu stadijas izbeigšanu un ja no tiem ir iegūti materiāli, kuri tiks izmantoti galaprodukta ražošanai, uzskata par otrreizējām izejvielām. Šādu pieeju būtu iespējams piemērot arī dotās tirgus uzraudzības kontekstā, nodalot vākšanas un pārstrādes procesu no tirdzniecības, jo būtiskā atšķirība ir tā, ka gala lietotājam (pārstrādes rūpnīcai vai citam, lielākam, metāllūžņu iepircējam ārvalstīs) tiek pārdoti tikai viņa specifikācijām un standartiem atbilstoši metāllūžņi, kas izgājuši atbilstošu attīrīšanas un šķirošanas procesu. Šādi metāllūžņi ne vienmēr būs ieguvuši kodu¹⁹, kas nodrošina, ka sagatavots metāllūznis ir zaudējis atkrituma statusu. Ziņojuma kontekstā par pārstrādātiem metāllūžņiem tiek uzskatīti metāllūžņi, kurus ar NACE 2.0 kodu 46.77 Atkritumu un lūžņu vairumtirdzniecība strādājoši Latvijas uzņēmumi vairs tālāk nešķiro un neapstrādā, kuri ir sagatavoti atbilstoši viņu klientu prasībām un kuri tiek pārdoti pārstrādes rūpnīcai vai citam metāllūžņu iepircējam ārvalstīs, kam ir tiesības pieņemt arī metāllūžņus, kas nav zaudējuši atkritumu statusu.

- 41 Līdz ar to šajā tirgus uzraudzībā **konkrētas preces tirgus ir (i) melno un krāsaino metāllūžņu vākšana un pārstrāde**, ieskaitot tirdzniecību starp metāllūžņu iepircējiem Latvijā, jo šī darbība ir daļa no metāllūžņu pārstrādes procesa, un (ii) **pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecība**.

4.1.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

- 42 Atbilstoši KL 1. panta 3. punktam konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir ģeogrāfiska teritorija, kurā konkurences apstākļi konkrētās preces tirgū ir pietiekami līdzīgi visiem šī tirgus dalībniekiem, un tādēļ šo teritoriju var nošķirt no citām teritorijām.
- 43 Kā norāda EK, vidēja izmēra un lielie metāllūžņu tirgotāji parasti koncentrējas uz rūpnieciskajiem ražotājiem, lai iegādātos (vāktu) metāllūžņus, kā arī iepērk metāllūžņus no mazajiem tirgotājiem. Savukārt mazie vietējie tirgotāji vāc metāllūžņus no mazākiem ražotājiem vai patērētājiem²⁰.
- 44 Attiecībā par ģeogrāfisko tirgu EK ir secinājusi, ka metāllūžņu vākšanas un apstrādes tirgum ģeogrāfiskā dimensija ir mazāka nekā tirdzniecības tirgum.
- 45 Tā kā vietējiem tirgotājiem parasti nav pieejama infrastruktūra, kas ļautu veikt plašāku tirdzniecību, vietējie tirgotāji neapstrādātu metāllūžņu materiālu salīdzinoši nelielos attālumos piegādā vidējā un augstākā līmeņa tirgotājiem, lai tie veiktu metāllūžņu pārstrādi. Tāpēc neapstrādātu metāllūžņu pārdošanas un pirkšanas konkrētie ģeogrāfiskie tirgi ir mazāki nekā apstrādātu melno metāllūžņu pārdošanas tirgi, un tie var būt valsts vai reģionāla mēroga²¹. Tomēr EK ir atstājusi atklātu jautājumu par to, vai konkrētais tirgus ir valsts vai reģionāla mēroga, jo īpaši attiecībā uz metāllūžņu *vākšanas darbībām*, kas katrā vietā var notikt tikai noteiktā rādiusā (aptuveni līdz 200 km)²².
- 46 TOLMETS apvienošanās lietā konkrētais ģeogrāfiskais tirgus tika definēts kā melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus 50 km izohronā ap konkrētiem TOLMETS un SIA "ATTITA" pieņemšanas vietām.

¹⁹ R4, Metālu un metālu savienojumu pārstrāde vai attīrīšana, tajā skaitā sagatavošana atkārtotai izmantošanai.

²⁰ EK 10.04.2000. lēmums Nr. COMP/ECSC.1325, *EMR/MPRH*, 12. punkts. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/additional_data/ecsc1325.pdf; EK 05.10.2001. lēmums Nr. COMP/ECSC.1358, *SCHOLZ/ALBA/JV*, 14. punkts. Pieejams: https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/ecsc1358_en.pdf

²¹ COMP/ECSC.1358 – *Scholz/Alba/Elsa* 14. punkts.

²² COMP/M.5714 – *Scholz/Scholz Austria/Kovosrot*, 11. punkts, COMP/M.4469 – *Scholz/Voestalpine/Scholz Austria*, 15. punkts; COMP/ECSC.1358 – *Scholz/Alba/Elsa*.

- 47 KP aptaujātie uzņēmumi, kas veic metāllūžņu savākšanu un pārstrādi, tipiski to dara 50–100 km attālumā, vienlaicīgi izskatot arī lielākus attālumus, ja apjoms un cena ir ekonomiski pamatoti, kā arī par saviem konkurentiem uzskata iepircējus, kuru savākšanas vietas atrodas tālāk par norādīto attālumu, tai skaitā tika minēti konkurenti, kuru savākšanas vietas atradās vairāk nekā 200 km attālumā.
- 48 Uzņēmumi, kas atrodas pierobežā, iepērk metāllūžņus arī no tuvākās apkārtnes Lietuvā un Igaunijā, tomēr, kā norādīja SIA "TOLMETS KURZEME" (turpmāk - TOLMETS KURZEME) un SIA "TM Recycling" (turpmāk - TM Recycling), atšķirīgu nodokļu likmju²³ dēļ Latvijas klienti biežāk izvēlas nodot metāllūžņus pierobežā Lietuvā un Igaunijā, nevis Lietuvas vai Igaunijas klienti Latvijā, kas vākšanas un pārstrādes darbību pierobežā padara mazāk konkurētspējīgu ārpus valsts robežām.
- 49 Ņemot vērā EK praksi un aptaujā sniegto informāciju, **konkrētais ģeogrāfiskais tirgus melno un krāsaino metāllūžņu vākšanai un pārstrādei ir Latvijas teritorija.**

4.2. Pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē

4.2.1. Konkrētās preces tirgus

- 50 **Tirdzniecība** ir galvenokārt saistīta ar metāllūžņu kā izejvielas pirkšanu un pārdošanu, neiedziļinoties pārstrādes procesā. Daži uzņēmumi iegādājas metāllūžņus, tikai lai tos pārdotu tālāk pārstrādes rūpnīcām vai eksportētu uz citām valstīm. Piemēram, SELDEKSPO SIA (turpmāk – SELDEKSPO) iepērk tikai jau pārstrādātus metāllūžņus, lai pēc tam tos tālāk pārdotu saviem klientiem, un pati to pārstrādi neveic. Lai savāktos un pārstrādātos metāllūžņus varētu piegādāt ražošanas uzņēmumiem, kas atrodas ārpus Latvijas, un lai tas būtu ekonomiski pamatoti, ir nepieciešams liels metāllūžņu apjoms, kā arī starptautiskās tirdzniecības iemaņas un kontakti. Kaut arī savstarpēja metāllūžņu tirdzniecība starp Latvijas metāllūžņu iepircējiem pēc sava principa arī ir tirgošanās, tā notiek ar metāllūžņiem, kas nav pārstrādāti atbilstoši ražotāja prasībām un tāpēc nav daļa no pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības procesa.
- 51 **Pārstrādāti metāllūžņi** ir metāli, kas ir iegūti no veciem, lietotiem vai nevajadzīgiem metāla izstrādājumiem (piemēram, nolietotiem transportlīdzekļiem, elektroprecēm, būvniecības materiāliem u. c.), ir izgājuši pārstrādes procesu, lai tos atkal varētu izmantot kā izejvielas jaunām rūpnieciskām vajadzībām un ir gatavi pārdošanai ražošanas uzņēmumiem. Kā norāda KP aptaujātie uzņēmumi, katram ražotājam ir savas specifiskas prasības, kurām ir jāatbilst pārstrādātajiem metāllūžņiem. Pretējā gadījumā ražošanas uzņēmums tos neiepērk.
- 52 EK līdz šim ir izdalījusi melno metāllūžņu un krāsaino metāllūžņu tirgus, tomēr atstājusi tirgus definīciju atvērtu ar iespēju segmentēt pēc atsevišķiem metālu veidiem.
- 53 TOLMETS apvienošanās lietā tika identificēts konkrētais tirgus *pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības Eiropas Ekonomiskā zonā tirgus*, tomēr secināts, ka lietā tā tālāka izpēte nav nepieciešama.

²³ Ja tiek gūts ienākums no metāllūžņu pārdošanas, fiziskai personai Latvijā ir jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis 10 %, kuru ietur un pārskaita budžetā ienākuma izmaksātājs. Lietuvā nodokļa apmērs ir 5 %, bet Igaunijā metāllūžņu vākšanas nodoklis netiek piemērots.

- 54 Ņemot vērā minēto, **konkrētā prece ir pārstrādāto melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecība.**

4.2.2. Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus

- 55 EK savos lēmumos secināja, ka pārstrādāti melnie metāllūžņi ir starptautiski tirgota prece, kuru neietekmē nekādi tarifu vai beztarifu šķēršļi. Melno metāllūžņu pārrobežu tirdzniecība ES un EEZ ir ievērojama. Melno metāllūžņu cena visās ES dalībvalstīs kopumā ir vienāda, un to var ietekmēt pat ASV eksporta cenas. Turklāt melno metāllūžņu klienti parasti ir lieli tērauda ražotāji, kas spēj iepirkt lūžņus ES vai pasaules mērogā. Šie faktori kopā liek domāt, ka attiecīgais ģeogrāfiskais tirgus pārstrādātu melno metāllūžņu tirdzniecībai ir vismaz Eiropas Savienības teritorija.²⁴
- 56 Attiecībā uz krāsaino metāllūžņu tirdzniecību EK noteica vismaz ES mēroga attiecīgo tirgu, minot, ka ES robežās krāsaino metāllūžņu pārrobežu transportēšanai nav ierobežojumu. Būtiskas cenu atšķirības starp dalībvalstīm nepastāv, jo krāsaino metāllūžņu cenas atbilst Londonas metālu biržas (LME) kotācijām. Transporta izmaksas veido tikai 2–3 % no krāsaino metāllūžņu cenas. Visbeidzot, klienti nedod priekšroku noteiktas valstspiederības piegādātājiem. Šo iemeslu dēļ uzņēmumi, kas darbojas krāsaino metāllūžņu tirdzniecībā, parasti darbojas Eiropas vai pasaules mērogā. Turklāt ES iekšienē un starp ES dalībvalstīm un trešajām valstīm notiek ievērojamas importa un eksporta darbības. Piemēram, Vācija – liela metāllūžņu patērētāja – ievēd metāllūžņus ievērojamā apjomā no tādām Austrumeiropas valstīm kā Krievija, Ukraina un Čehija.²⁵
- 57 Attiecībā uz tirdzniecības darbībām KP aptaujātie uzņēmumi norādīja uz plašu valstu loku, gan iepērkot metāllūžņus, gan arī pārdodot tos klientiem. Norādīto valstu skaitā bija gan ES, gan EEZ valstis, gan arī Turcija, Ķīna, Ukraina, Indija. Tika minētas būtiskas tirdzniecības cenu atšķirības melniem un krāsainiem metāllūžņiem, tomēr, apkopojot iesniegto informāciju, tirgoti tiek gan melnie, gan krāsainie metāllūžņi, un galvenās atšķirības ir piedāvātajā apjomā un izvēlētajā transportēšanas veidā. Tā melnie metāllūžņi galvenokārt tiek transportēti ar jūras vai dzelzceļa transportu, un minimālais apjoms ir viens jūras kontainers vai dzelzceļa vagoni, kamēr krāsainajiem metāllūžņiem tiek izmantots arī autotransports, tomēr abu metāllūžņu veidu gadījumā tirdzniecības ģeogrāfiskais tvērums ir EEZ vai plašāks, bet krāsaino metāllūžņu gadījumā pat visa pasaule.
- 58 TOLMETS apvienošanās lietā konkrētais ģeogrāfiskais tirgus tika identificēts pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības Eiropas Ekonomiskā zonā tirgū, vienlaikus secinot, ka lietā tā tālāka izpēte nav nepieciešama. Ņemot vērā minēto, **konkrētais ģeogrāfiskais tirgus pārstrādāto melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecībai ir globālā līmenī, proti, visa pasaule.**

5. BARJERAS IENĀKŠANAI TIRGŪ

- 59 Uzņēmumu ienākšanai metāllūžņu vākšanas, pārstrādes un tirdzniecības tirgū pastāv vairākas barjeras – gan strukturālās barjeras, gan normatīvās un regulējošās vides ierobežojumi, kas var kavēt gan jaunu uzņēmumu iespēju ienākt tirgū, gan arī esošo uzņēmumu godīgu un vienlīdzīgu konkurenci.

²⁴ COMP/ECSC.1358 – Scholz/Alba/Elsa 12. un 13. punkts.

²⁵ EK 07.12.2000. lēmums Nr. COMP/M.2196 – ENRON / BERGMANN / HUTZLER, 14. punkts

5.1. Normatīvā regulējuma barjeras

- 60 Aptaujātie tirgus dalībnieku tirgus uzraudzībā minēja, ka normatīvā regulējuma prasības ir vērtējamās kā augstas, proti, atļauju saņemšana ir laikietilpīgs process, uzņēmumam tas var ilgt līdz pat 12 kalendārajiem mēnešiem. Lai saņemtu atļauju, ir jānomaksā valsts nodeva un jāsaņem atbilstoši dokumenti, ko uzņēmums parasti nespēj pats izdarīt, jo tam nav sertificētu speciālistu, kas varētu sagatavot ietekmes uz vidi izvērtējumu, izstrādāt stacionāro piesārņojuma avotu emisijas limitu projektu un pārējos nepieciešamos dokumentus, kas katrā gadījumā var būt atšķirīgi.
- 61 Obligāts nosacījums atļaujas saņemšanai ir finanšu nodrošinājums. Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. panta pirmajai prim divi daļai finanšu nodrošinājums ir kredītiestādes izsniegta pirmā pieprasījuma garantijas vēstule vai apdrošinātāja izsniegta apdrošināšanas polise, kurā ietverta apdrošinātāja neatsaucama apņemšanās izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību pēc VVD pirmā pieprasījuma, kā arī šī pieprasījuma neapstrīdamība. Lai kredītiestāde šādu garantiju uzņēmumam sniegtu, ir nepieciešama laba iepriekšēja sadarbības un kredītu vēsture vai uzticams galvotājs, kas jaunizveidotam uzņēmumam nav pieejami, līdz ar to ir jārēķinās ar garantijai atbilstoša depozīta faktisku "iesaldēšanu" bankā.
- 62 Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. panta pirmās prim septiņi daļas nosacījums paredz, ka, ja atkritumu apsaimniekotājam ir izsniegtas vairākas atļaujas šī panta pirmajā daļā minētajām darbībām vai atkritumu pārstrādei vai reģenerācijai atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojumu, tas var iesniegt VVD vienu finanšu nodrošinājumu par to darbību, par kuru noteikts lielākais finanšu nodrošinājums, kas nozīmē, ka uzņēmumam ar vienu pieņemšanas laukumu un attiecīgi vienu atļauju ir jānodrošina tāds pats finanšu nodrošinājums, kāds tiek prasīts no uzņēmuma ar daudziem tāda paša tipa laukumiem ar attiecīgās kategorijas atļauju. Attiecinot finanšu nodrošinājuma izmaksas uz laukumu skaitu, lielākam uzņēmumam ar daudziem laukumiem relatīvās izmaksas ir būtiski zemākas, kas jaunpienācēju nostāda neizdevīgākā situācijā.
- 63 18.01.2021., sniedzot atzinumu par Ministru kabineta noteikumu projektu "Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām" (VSS-986), KP rosināja anotāciju papildināt, norādot, ka Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM) pēc minēto noteikumu spēkā stāšanās periodiski (piemēram, reizi 3–5 gadus) veiks pārvērtējumu, lai, pamatojoties uz aktuālo situāciju nozarē, pārliecinātos, vai nav nepieciešami precizējumi saistībā ar finanšu nodrošinājuma apjoma diferenciaciju gan attiecībā uz nolietotu transporta līdzekļu un izlietotā koka iepakojuma darbībām, gan pārējām atkritumu pārstrādes un reģenerācijas darbībām, kurām tiek piemērots finanšu nodrošinājums.
- 64 Ņemot vērā identificēto finanšu nodrošinājuma barjeru metāllūžņu nozares jaunpienācējiem, kā arī to, ka lielāks laukumu skaits nozīmē arī lielāku ietekmi uz vidi, ieteicams izvērtēt finanšu nodrošinājuma apmēru kopsakarā ar laukumu skaitu. Lai izvairītos no pārlika administratīvā sloga, viens no risinājuma variantiem varētu būt vienots finanšu nodrošinājums apmērā, kas atbilst lielākajam piesārņojošās darbības atļaujā norādītajam atkritumu apjomam, koriģējot to ar koeficientu atkarībā no pārējo laukumu skaita un piesārņojošo darbību apjoma.

5.2. Strukturālās barjeras

- 65 Strukturālās barjeras ir saistītas ar nozares pamatnosacījumiem, piemēram:
- ievērojamas investīcijas, kuras nav iespējams atgūt pietiekami ātrā laikā un/vai kuras nav iespējams atgūt, aizejot no tirgus;
 - esošs tirgus līderis, kas ir sasniedzis tāda mēroga darbības apmēru (*economy of scale*), kas ļauj nodrošināt efektīvāku pakalpojumu sniegšanu, sasniedzot apjomradītus ietaupījumus.

5.2.1. Investīcijas

Pieņemšanas laukumu ierīkošana

- 66 Metāllūžņu vākšana un pārstrāde nav iespējama bez atbilstošu pieņemšanas un pārstrādes vietu ierīkošanas, kas ir gan nozīmīga barjera ienākšanai tirgū, gan arī resurss darbības paplašināšanai. Vākšanas darbību gadījumā vēlams, lai pieņemšanas laukums atrastos iespējami tuvāk metāllūžņu piegādātājiem, jo fiziskas personas un nelieli uzņēmumi, kas nodod nelielus apjomus, nebūs finansiāli ieinteresēti vest tos nodot tālākā pieņemšanas vietā.
- 67 Metāllūžņu iepirkšanas un pārstrādes laukumu infrastruktūras izveide jāveic atbilstoši spēkā esošajām vides aizsardzības prasībām, nodrošinot laukumu ar ūdensnecaurlaidīgu virsmas segumu, ar lietūs notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmu, iežogojumu, ar elektroapgādes sistēmu, telpu sargam un metāllūžņu pieņemējam. Laukumam ir jāatbilst ugunsdzēsības un darba drošības prasībām. Nepieciešami transportlīdzekļi (pārvadātāji, krāvēji) un metāllūžņu uzglabāšanas konteineri.
- 68 Laukuma ierīkošana un atļaujas saņemšana ir laikietilpīgs un dārgs process, turklāt ne visās vietās laukumu ierīkošana vispār ir iespējama, jo tas var neatbilst konkrētas pašvaldības teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem, vai sabiedriskās apspriešanas gadījumā var nākties saskarties ar lielu sabiedrības pretestību. Tai pašā laikā laukumam ir jābūt ērti sasniedzamam, tuvu potenciālajiem piegādātājiem vai loģistikas ceļiem. Papildu priekšrocība ir laukumiem, kuru tuvumā ir dzelzceļa vai ostas infrastruktūra, līdz ar to pat pietiekama finanšu nodrošinājuma gadījumā piemērotas laukuma vietas atrašana var būt problemātiska.
- 69 Papildus laukuma iegādes un iekārtošanas izmaksām paša laukuma pirkšanas izmaksas var būt pietiekami lielas. SIA "77" (turpmāk - 77) kā piemēru min pieejamu laukumu Ludzā, kas tiek pārdots par 250 000 *euro*.
- 70 Normatīvajam regulējumam atbilstoši pieņemšanas laukumi nepieciešami arī tajā gadījumā, ja metāllūžņu iepircējs iepērk un pārdod tālāk jau pārstrādātus metāllūžņus, proti neveic metāllūžņu sākotnējo savākšanu no to radītājiem vai neveic to pārstrādi, jo metāllūžņi ir jāuzglabā līdz savākts pietiekams apjoms, sagaidīta vēlamā cena vai atrasts konkrētais gala pircējs. KP aptaujāto uzņēmumu atbildes liecina, ka šādai darbībai pietiek ar B kategorijas atļauju. Vienlaikus, ja uzglabājamais metāllūžņu apjoms nepārsniedz 30 tonnas dienā un netiek veikta to pārstrāde, nav nepieciešama A vai B kategorijas atļauja un pietiek ar atkritumu apsaimniekošanas atļauju, kā tas ir SELDEKSPO gadījumā, kas nodarbojas tikai ar jau pārstrādātu krāsaino metāllūžņu iepirkšanu un pārdošanu un kuram ir viens pārkraušanas un uzglabāšanas vieta ar zemāka līmeņa atļauju.
- 71 Gadījumā, ja uzņēmums nolemj pārtraukt savu darbību, ieguldītos līdzekļus iespējams atgūt, vienīgi pārdodot laukumu par tirgus cenu, kas arī var būt laikietilpīgs process, kas atkarīgs no tirgus konjunktūras.

Sākotnējo ieguldījumu atmaksāšanās

- 72 Projekta atmaksāšanās periods ir laika posms gados līdz tam brīdim, kad kapitāla ieguldījuma izmaksas ir pilnībā segtas ar peļņu (neto naudas ieņēmumiem), kas gūta ar šiem ieguldījumiem. Jo īsāks laika periods nepieciešams, jo projekts ir izdevīgāks un mazāk riskants, līdz ar to tas ir viens no faktoriem, izvēloties nozari saimnieciskās darbības veikšanai.
- 73 Liela daļa KP aptaujāto uzņēmumu nevarēja atbildēt, cik ilgā laikā atmaksājas sākotnējās investīcijas, jo nebija veikusi šādus aprēķinus, tomēr norādīja, ka tas ir ļoti ilgs laika periods vai pat ka "investīcijas neatmaksājas nekad".
- 74 "Cronimet Latvia" SIA (turpmāk – Cronimet Latvia) un "Refonda" SIA (turpmāk – Refonda) norādīja, ka minimālais laiks ir 5–7 gadi, SIA "LOMMETALLA" (turpmāk – LOMMETALLA) – 7–10 gadi, TOLMETS KURZEME – 5–10 gadi, pēc TM Recycling un SIA "TOLMETS JĒKABPILS" (turpmāk - TOLMETS JĒKABPILS) pieredzes sākotnējie ieguldījumi sāk atmaksāties sestajā gadā.
- 75 Apkopojot iesniegto informāciju, var secināt, ka, jo lielāki sākotnējie ieguldījumi, jo ilgāks ir atmaksāšanās laiks. Metāllūžņu iepircējiem ar B atļaujai atbilstošiem apjomiem un darbību kopējie sākotnējie ieguldījumi atmaksājas piecu līdz desmit gadu laikā, kas var būt nozīmīga barjera ienākšanai tirgū.

Specifisku iekārtu un tehnikas nepieciešamība

- 76 Būtiska nozīme metāllūžņu pārstrādē ir piemērotas iekārtas esībai. Pēc publiski pieejamās informācijas²⁶ TOLMETS pieder specifiska metāllūžņu pārstrādes un šķirošanas iekārta (Metso Lindemann Shredder Plant – en.). Lai šīs iekārtas uzturēšana uzņēmumam būtu finansiāli izdevīga, ir nepieciešams ievērojams pārstrādājamo metāllūžņu apjoms. TOLMETS piederošā SIA "TOLMETS LATVIJA" (turpmāk - TOLMETS LATVIJA) ir A kategorijas atļaujas īpašniece. A kategorija ir nepieciešama, ja dienā tiek pārstrādāts vairāk par 75 tonnām metāllūžņu²⁷.
- 77 Arī tad, ja nav nepieciešams pārstrādāt tik lielu metāllūžņu apjomu, bez piemērota aprīkojuma metāllūžņu šķirošana un smalcināšana vai nu nav iespējama vispār, vai arī ir būtiski sarežģītāka. Metāllūžņu pārstrādei ir nepieciešamas metāllūžņu presšķēres, bet transportam – konteineri, konteinervedēji un kravas automašīnas.

5.2.2. Pieņemšanas laukumi

- 78 Pieņemšanas laukumu skaits un to izvietojums ir nozīmīgs nosacījums metāllūžņu iepircēju veiksmīgai darbībai. Lielākiem uzņēmumiem, kur metāllūžņi pastāvīgi veidojas saimnieciskās darbības rezultātā un ir iespēja gan sakrāt pietiekamus apjomus, gan rīkot metāllūžņu pārdošanas tenderus, attālumš nav noteicošais kritērijs. Savukārt māsaimniecības un nelieli uzņēmumi nebūs ieinteresēti vest tālu ceļu un ticamāk izvēlēsies tuvāko pieņemšanas vietu.
- 79 Ziņojumā izvēlēts apskatīt pieņemšanas laukumus, kas pieder uzņēmumiem ar NACE kodu 46.77, jo kods precīzi atspoguļo nozares pamatdarbību un ļauj identificēt tos tirgus dalībniekus, kas darbojas metāllūžņu vairumtirdzniecības tirgū.

²⁶ Tolmets 2023. gada prezentācija, 12. lpp. Pieejama: https://tolmets.lv/wp-content/uploads/Tolmets_prezentacija_LV_20-01-2024.pdf

²⁷ Likuma "Par piesārņojumu" 1.pielikums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=6075#piel1>

- 80 Laukumu skaits ar A vai B kategorijām atļaujām uzņēmumiem, kas Latvijā darbojas ar NACE 2.0 kodu 46.77 Atkritumu un lūžņu vairumtirdzniecība²⁸ un iesniedza Uzņēmumu reģistrā gada pārskatus par 2023. gadu, proti, bija ekonomiski aktīvi, uzrādīts 1. tabulā²⁹. Viegļākai salīdzināšanai TOLMETS grupas uzņēmumi izdalīti atsevišķi:

1. tabula TOLMETS grupas un pārējo nozares uzņēmumu pieņemšanas laukumu skaits

TOLMETS grupas uzņēmumi ³⁰	Laukumu skaits	Pārējie nozares uzņēmumi ³¹	Laukumu skaits
TM Recycling	9	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "EURO LOM"	5
TOLMETS VIDZEME	9	V&TLOM SIA	4
TOLMETS KURZEME	6	SIA "EKO STEEL"	3
TOLMETS LATVIJA ³²	2	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Metaproms Group"	3
Auto pārstrāde ³³	1	Refonda	2
TOLMETS JĒKABPILS	1	77	2
TOLMETS RĒZEKNE	1	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Zaļais Cikls"	2
TOLMETS LATGALE	0	SIA "Fero M"	1
TOLMETS TUKUMS	0	Cronimet Latvia	1
		Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "EmiKor"	1
		SIA "JUGLAS PAPĪRS"	1
		Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "KARE PLUSS"	1
		Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "LOM.LV UZŅĒMUMS"	1
		LOMMETALLA	1
		METALEKSPO	1
		REF MINERALS	1
		Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "RES-MET"	1
		Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "VIPO TRADING"	1
Kopā:	29		32*

* Pieņemšanas laukums ar A kategorijas atļauju ir arī SIA "EcoLead". Tas ir svina akumulatoru pārstrādes rūpnīcas laukums un atšķiras no pārējiem minētajiem laukumiem, līdz ar to netiek iekļauts tabulā.

²⁸ 1. tabulā netiek uzskaitīti laukumi ar A vai B atļaujām, kas pieder uzņēmumiem ar citu NACE kodu, jo šādiem uzņēmumiem metāllūžņu vairumtirdzniecība nav pamatdarbība (darbība ar lielāko īpatsvaru apgrozījumā).

²⁹ Valsts vides dienesta dati, skatīti 20.02.2025. Dati vienmēr aktuāli uz apskates brīdi, vēsturisko informāciju reģistrs nesniedz. Pieejami: <https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/atlauju-un-licencu-mekletajs/>

³⁰ SIA "TOLMETS VIDZEME" (turpmāk - TOLMETS VIDZEME), sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Auto pārstrāde" (turpmāk - Auto pārstrāde), SIA "TOLMETS RĒZEKNE" (turpmāk - TOLMETS RĒZEKNE), SIA "TOLMETS LATGALE" (turpmāk - TOLMETS LATGALE), SIA "TOLMETS TUKUMS" (turpmāk - TOLMETS TUKUMS).

³¹ Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "METALEKSPO" (turpmāk - METALEKSPO), Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "REF MINERALS" (turpmāk - REF MINERALS)

³² Laukumi pārreģistrēti uz TOLMETS LATVIJA 05.08.2024, līdz tam piederēja TOLMETS.

³³ Uzņēmums reģistrēts ar NACE 2.0 46.77, proti, metāllūžņu vairumtirdzniecība sastāda lielāko apgrozījuma daļu.

- 81 Kā redzams, TOLMETS grupas uzņēmumiem pieder gandrīz puse no visiem Latvijā aktīvi darbojošos metāllūžņu pieņemšanas laukumiem ar apjomu vairāk kā 30 tonnas dienā, kas norāda uz būtisku TOLMETS grupas tirgus varu. Savukārt, atbilstoši TOLMETS 2023. gada prezentācijai, uzņēmuma partneru tīklā ir 61 metāllūžņu iepirkšanas laukums Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Metāllūžņus savos pieņemšanas laukumos pieņem arī uzņēmumi, kas nodarbojas, piemēram, ar sadzīves atkritumu savākšanu un kuru pamatdarbība nav metāllūžņu vairumtirdzniecība, kā arī metāllūžņus iespējams nodot pašvaldību izveidotās pieņemšanas vietās, līdz ar to kopējais vietu skaits, kurās metāllūžņus var nodot, neaprobežojas ar 1. tabulā norādītajiem laukumiem. Tomēr, analizējot tirgu, būtiski ir koncentrēties uz galvenajiem tirgus dalībniekiem, proti, tiem, kas reģistrējušies ar atbilstošu NACE kodu, uzsverot attiecīgo nodarbošanos kā savu pamatdarbību.
- 82 KP aptaujātie uzņēmumi kā vienu no būtiskām barjerām ienākšanai tirgū minējuši to, ka Latvijas metāllūžņu tirgū darbojas nedaudzi lieli un labi nostiprināti uzņēmumi, kas jau ir izveidojuši savu klientu bāzi, piegādātājus un loģistikas ķēdes. Jauniem uzņēmumiem ir jābūt ļoti konkurētspējīgiem un stabiliem tirgus spēlētājiem, lai iekļūtu tirgū, kas var ietvert nepieciešamību piedāvāt augstākas cenas, uzlabotu pakalpojumu kvalitāti vai nišas tirgu apkalpošanu.
- 83 VVD uztur tikai aktuālo informāciju par uzņēmumiem izsniegtajām atļaujām, līdz ar to vēsturiskā informācija par atļaujām un laukumu skaitu nav pieejama un nav iespējams noteikt, vai tas gadu gaitā ir pieaudzis vai samazinājies, kā arī salīdzināt to ar uzņēmumu skaitu, lai izdarītu secinājumus par tirgus un pieņemšanas laukumu koncentrēšanos atsevišķu uzņēmumu starpā.

6. PAR KONKRĒTO TIRGU STRUKTŪRU

6.1. Melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgus Latvijā

- 84 Metāllūžņu tirdzniecības nozarē ar NACE 2.0. kodu 46.77 2024. gada beigās bija reģistrēts 111 uzņēmums.³⁴ No tiem ekonomiski aktīvu, proti, tādu, kas bija iesnieguši gada pārskatu par 2023. gadu, 2024. gada beigās bija 86 uzņēmumi³⁵.
- 85 Desmit lielāko vākšanas un pārstrādes tirgū darbojošos metāllūžņu iepircēju apgrozījumi 2019.-2023. gadā parādīti 2. tabulā, kurā uzņēmumi sašķirti lejupejoši atbilstoši to apgrozījumam 2023. gadā, kā arī iekļauts kopējais nozares apgrozījums, atbilstoši VID datiem³⁶. Uzņēmumu apgrozījums uzrādīts atbilstoši Uzņēmumu reģistrā iesniegtajiem gada pārskatiem.

2. tabula Lielāko metāllūžņu nozares uzņēmumu apgrozījums un īpatsvars nozarē 2019.-2023. gadā

	Apgrozījums, milj. EUR					Īpatsvars nozares apgrozījumā, %				
Uzņēmums	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Nozare kopumā	364.4	388.9	678.3	646.4	543.6	100	100	100	100	100
TOLMETS	154.5	187.6	335.1	309.6	253.8	42.4	48.2	49.4	47.9	46.7
Cronimet Latvia	22.8	28.1	48.1	48.5	48.6	6.3	7.2	7.1	7.5	8.9

³⁴ Lursoft dati

³⁵ Valsts ieņēmumu dienests, Nodokļu maksātāju deklarētie uzņēmumu gada pārskata pamatrādītāji par 2023. gadu. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/nozaru-statistikas-katalogs/nodoklu-maksataju-deklaretie-uznemumu-gada-parskata-pamatradi-taji-par-2023gadu>

³⁶ VID Nozaru statistikas katalogs. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/nozaru-statistikas-katalogs>

METALEKSPO	30.6	40.3	62.0	63.3	44.7	8.4	10.4	9.1	9.8	8.2
TM Recycling	12.3	13.2	25.4	30.7	30.3	3.4	3.4	3.7	4.8	5.6
SANEKSS METĀLS ³⁷	17.4	23.9	41.1	40.3	22.8	4.8	6.2	6.1	6.2	4.2
Refonda	13.7	11.9	32.6	13.5	13.3	3.8	3.0	4.8	2.1	2.4
TOLMETS KURZEME	0.1	0.1	8.3	15.7	12.1	0.0	0.0	1.2	2.4	2.2
REF MINERALS	9.5	8.0	10.6	10.5	11.1	2.6	2.1	1.6	1.6	2.0
TOLMETS VIDZEME	8.7	7.7	16.5	13.2	10.9	2.4	2.0	2.4	2.0	2.0
SIA "Fero M"	0.1	6.4	12.0	11.3	9.5	0.0	1.7	1.8	1.8	1.8

- 86 Tabulā iekrāsoti TOLMETS grupas uzņēmumi un desmit lielāko uzņēmumu skaitā tādi ir četri. Atbilstoši apgrozījuma datiem, TOLMETS viens pats, bez saistītajiem uzņēmumiem, pēdējo piecu gadu laikā stabili ieņem vairāk nekā 40 % tirgus, un 2023. gadā tā bija 46,7 %, kamēr nākamajam lielākajam konkurentam ir tikai 8,9 %, kas ir par aptuveni 38 procentu punktiem mazāk un norāda uz būtisku TOLMETS dominanci tirgū. TOLMETS pēc Uzņēmumu reģistra datiem³⁸ pieder daļas šādos uzņēmumos:

3. tabula TOLMETS grupas uzņēmumi

Uzņēmums	Daļas uzņēmumā, %	Datums no:
TOLMETS LATGALE	100 %	21.11.2024
TOLMETS LATVIJA	100 %	15.12.2023
TOLMETS JĒKABPILS	51 %	08.12.2022
TOLMETS RĒZEKNE	50.98453 %	19.07.2022
TM Recycling	50.98425 %	26.11.2021
Auto pārstrāde	51 %	28.05.2021
Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "X-MET"*	51 %	12.08.2019
Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "TOLMETS RĪGA"	75.24752 %	19.04.2018
TOLMETS KURZEME	51 %	26.05.2017
Liepājas SEZ "TERRABALT" SIA *	100 %	21.11.2016
TOLMETS VIDZEME	51.48515 %	10.09.2015
TOLMETS TUKUMS	51.02249 %	18.02.2015

* Nav reģistrēts NACE 2.0 kods 46.77

- 87 Papildus TOLMETS ir filiāle Lietuvā – SIA "TOLMETS" Klaipēdos filialas, reģ. Nr. 303479886.
- 88 TOLMETS LATVIJA ir reģistrēts Uzņēmumu reģistrā 15.12.2023., līdz ar to tā darbība faktiski tika uzsākta tikai 2024. gadā, uzņēmums netika aptaujāts, un atbildes nav pieejamas. Vienlaikus, TOLMETS LATVIJA nevar ņemt vērā pie tirgus struktūras, jo visas kapitāla daļas tajā pieder TOLMETS, kā arī uzņēmumam ir A kategorijas atļauja.
- 89 Atbilstoši KL 1. panta 9. punkta otrajam teikumam, ja tirgus dalībniekam vai vairākiem tirgus dalībniekiem kopā ir izšķiroša ietekme pār vienu tirgus dalībnieku vai vairākiem citiem tirgus dalībniekiem, tad visus tirgus dalībniekus var uzskatīt par vienu tirgus dalībnieku. Attiecīgi TOLMETS un tā meitas sabiedrības kopā veido vienu tirgus dalībnieku. 4. tabulā apkopots TOLMETS grupas uzņēmumu, kas darbojas ar NACE 2.0 kodu 46.77, apgrozījums un īpatsvars kopējā nozares apgrozījumā 2019.–2023. gadā, un no datiem redzams, ka TOLMETS grupas uzņēmumu tirgus daļa pēdējos četrus gadus pārsniedz 50 % un kopumā uzrāda augošu tendenci.

³⁷ Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "SANEKSS METĀLS" (turpmāk - SANEKSS METĀLS)

³⁸ Situācija uz 28.01.2025

4. tabula TOLMETS grupas apgrozījums un īpatsvars nozarē 2019.–2023. gadā³⁹

Uzņēmums	Apgrozījums, 000' EUR					Īpatsvars nozares apgrozījumā, %				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Nozare kopumā	364.4	388.9	678.3	646.4	543.6	100	100	100	100	100
TOLMETS	154.5	187.6	335.1	309.6	253.8	42.4	48.2	49.4	47.9	46.7
TM Recycling	12.3	13.2	25.4	30.7	30.3	3.4	3.4	3.7	4.8	5.6
TOLMETS KURZEME	0.1	0.1	8.3	15.7	12.1	0.0	0.0	1.2	2.4	2.2
TOLMETS VIDZEME	8.7	7.7	16.5	13.2	10.9	2.4	2.0	2.4	2.0	2.0
TOLMETS RĒZEKNE	0.0	0.0	0.0	0.9	3.2	0.0	0.0	0.0	0.1	0.6
TOLMETS JĒKABPILS	1.4	1.6	3.9	2.9	2.3	0.4	0.4	0.6	0.4	0.4
Auto pārstrāde	0.8	0.6	0.9	1.7	1.6	0.2	0.2	0.1	0.3	0.3
TOLMETS LATGALE	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
TOLMETS grupa kopā	177,9	210.9	390.1	374.7	314.2	48.8	54.2	57.5	58.0	57.8

- 90 Ņemot vērā tirgus daļas pēc apgrozījuma un 4. nodaļā sniegtos datus par situāciju pieņemšanas laukumā jomā, KP secina, ka pirmšķietami TOLMETS piemīt būtiska vara melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgū Latvijā.

6.2. Pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē

- 91 Pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgū darbojas uzņēmumi, kas iepērk metāllūžņus no to radītājiem vai citiem mazākiem iepircējiem, kā arī no piegādātājiem ārvalstīs un iepirkto metāllūžņus pārdod pārstrādes uzņēmumiem Latvijā vai eksportē. Tādi ir visi 2. tabulā norādītie nozares lielākie uzņēmumi (TOLMETS, Cronimet Latvia, METALEKSPLO, TM Recycling, SANEXSS METĀLS, Refonda, TOLMETS KURZEME, REF MINERALS, TOLMETS VIDZEME, SIA "Fero M"). Biežāk pieminētās eksporta valstis ir Turcija, Vācija, Polija, Ķīna, Taivāna un citas.
- 92 No KP aptaujātajiem uzņēmumiem vienīgi SELDEKSPLO darbojas tikai pārstrādātu metāllūžņu tirgū, bet nenodarbojas ne ar metāllūžņu vākšanu, ne ar pārstrādāšanu, faktiski darbojoties kā starpnieks. Tā īpatsvars nozares kopējā apgrozījumā 2019.–2023. gadā Latvijā bija 0,6–0,8 % ar nelielu pieauguma tendenci, līdz ar to uzņēmums nespēj ietekmēt situāciju nozarē. SELDEKSPLO ir piemērs tam, ka ar pārstrādātu metāllūžņu tirdzniecību iespējams nodarboties, arī neuzturot pieņemšanas laukumus ar A vai B kategorijas atļaujām piesārņojošai darbībai, jo uzņēmums iepērk jau pārstrādātus krāsainos metāllūžņus un pārdod tos pārstrādes uzņēmumiem bez papildu apstrādes.
- 93 Reģionālie un apgrozījuma ziņā mazākie TOLMETS grupas uzņēmumi (TOLMETS RĒZEKNE, TOLMETS JĒKABPILS, TOLMETS LATGALE, TOLMETS TUKUMS) tiešā veidā metāllūžņus neeksportē ražotājiem, tomēr tas notiek pastarpināti caur TOLMETS, līdz ar to viņu apgrozījums attiecināms arī uz pārstrādātu melno un krāsaino metāllūžņu tirdzniecības tirgus visā pasaulē.
- 94 Vienlaikus EK savos lēmumos secināja, ka gan melno, gan krāsaino pārstrādāto metāllūžņu cenas tiek noteiktas globālā līmenī un klienti nedod priekšroku noteiktas valstspiederības piegādātājiem, kā rezultātā Latvijas metāllūžņu iepircēji

³⁹ VID Nozaru statistikas katalogs

konkurē ar visu citu valstu uzņēmumiem, līdz ar to tirgus struktūra ir ievērojami plaša.

7. SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Secinājumi

- 95 **Nozares nozīme un raksturs.** Metāllūžņu nozare ir stratēģiski nozīmīga Latvijas ekonomikai, nodrošinot izejvielu avotu rūpniecībai un sekmējot ilgtspējīgu resursu izmantošanu. Nozarē darbojas "piramīdas" veida struktūra, kurā nozīmīga loma ir maziem vietējiem uzņēmumiem.
- 96 **Tirgus koncentrācija.** Lai gan nozarē ir liels uzņēmumu skaits, pēdējās desmitgades laikā ir notikusi būtiska uzņēmumu skaita samazināšanās, kas var liecināt par tirgus koncentrāciju.
- 97 **Tirgus vara.** TOLMETS grupas uzņēmumiem ir būtiska tirgus vara melno un krāsaino metāllūžņu vākšanas un pārstrādes tirgū Latvijā. Viņiem pieder gandrīz puse no visiem Latvijā aktīvi darbojošos metāllūžņu pieņemšanas laukumiem un 2023. gadā tie kontrolēja 57,8 % no visa nozares apgrozījuma.
- 98 **Konkurence starptautiskā līmenī.** Lielākie Latvijas metāllūžņu uzņēmumi konkurē starptautiskā līmenī, eksportējot metāllūžņus.
- 99 **Ieiešanas barjeras.** Tirgū ir augstas ieiešanas barjeras, tostarp lielas sākotnējās investīcijas, stingrs normatīvais regulējums, prasības attiecībā uz finanšu nodrošinājumu un grūtības piemērotas vietas atrašanās laukuma ierīkošanai. Normatīvais regulējums, kas nosaka finanšu nodrošinājuma apmēru, var radīt neproporcionālu slogu mazajiem tirgus dalībniekiem un radīt nevienlīdzīgus konkurences apstākļus.

Priekšlikumi

- 100 KP aicina atbildīgo ministriju, kas šobrīd ir Klimata un enerģētikas ministrija, **izvērtēt normatīvo aktu regulējumu**, kas nosaka **finanšu nodrošinājuma apmēru metāllūžņu apsaimniekošanas uzņēmumiem**. KP ieskatā, ir izvērtējama iespēja piesaistīt finanšu nodrošinājuma apmēru pieņemšanas laukumu skaitam, lai mazinātu lielo uzņēmumu priekšrocības, vienlaikus nodrošinot vides ietekmei atbilstošu proporcionālu finanšu nodrošinājumu, jo pašreizējā sistēma vienādo finanšu prasības uzņēmumiem neatkarīgi no to lieluma, radot **neproporcionālu slogu mazajiem tirgus dalībniekiem**. Lielajiem uzņēmumiem ar vairākiem laukumiem relatīvās izmaksas ir zemākas, tādējādi radot **nevienlīdzīgus konkurences apstākļus**.
- 101 Vienlaikus KP jau vēsturiski ir aicinājusi VARAM periodiski (piemēram, reizi 3–5 gados) **veikt pārvērtējumu**, lai, pamatojoties uz aktuālo situāciju nozarē, pārliecinātos, vai nav nepieciešami precizējumi saistībā ar finanšu nodrošinājuma apjoma diferenciaciju gan attiecībā uz nolietotu transporta līdzekļu un izlietotā koka iepakojuma darbībām, gan pārējām atkritumu pārstrādes un reģenerācijas darbībām, kurām tiek piemērots finanšu nodrošinājums.

Pateicība

*Konkurences padome pateicas tirgus dalībniekiem,
kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai
nepieciešamo informāciju*

Par tirgus uzraudzībām

*Konkurences padome veic tirgus uzraudzības –
padziļinātu konkurences situācijas analīzi –
mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu
konkurences kropļojumus, kas ierobežo
uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.*

*Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja
to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi
un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus
pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai,
uzskatāma par būtisku.*

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes
interneta vietnē: <http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

*Informēt Konkurences padomi par iespējamām
pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams
gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski
(arī neatklājot savu identitāti).*

Konkurences padome

Brīvības 55, 2. korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
E-pasts: pasts@kp.gov.lv
www.kp.gov.lv